

Műút Filmkritika

Roma menni Amerika

A 14. Titanic Nemzetközi Filmfesztiválon mutatták be az amerikai Jasmine Dellal tavaly elkészült, majdnem kétórás dokumentumfilmjét. A mű indiai, macedón, román és spanyol roma zenekarok és táncosok amerikai koncertturnéját kíséri végig.

Kanyarog az út –

egy cigánykaraván meséi

Rendezte: Jasmine Dellal

USA, 2006. Little Dust Produktions

Első közelítésben tipikus koncertfilmet látunk: manapság inkább DVD-n, régebben még mozisikerként is szokásban voltak ilyenek. Szól a zene, tombol a közönség, majd vágás: a zenészek otthon, a szállodában, a repülőn, a buszon, marhaskodva vagy éppen érzelmes őszinteségbe fordulva. Aztán próbák, izzadt testek a színpalak mögött, ismét a produkció, a tombolás. Mintha ott lennének, sőt egy kicsit még jobban ott, hiszen nemcsak a nézőtéren, hanem az öltözőben is, érkezéstől távozásig, netán egyenesen a hálószobában.

Jasmine Dellal mindehhez képest két további réteget helyez el a filmjében. Ahhoz, hogy ez sikerülhessen, szükséges alapfeltétel volt a szereplő zenészek sztárallűröktől mentes természetessége. Az egyik réteg az a folyamat, ahogy az egymás számára teljesen ismeretlen, különféle nyelveket beszélő roma zenészek egyre közelebb kerülnek egymáshoz,

ismerkednek; először távolságtartóak, aztán egyre jobban megnyílván összebarátkoznak.

A másik pedig az otthoni háttér. Itt már szinte egymástól független dokumentumfilmek darabjai kerülnek egymás mellé, és fokozatosan kirajzolódik az a sokféle háttér, amely meghatározza, körülhatárolja kinek-kinek a tényleges identitását, azt, ahogy „egyébként” él.

Hat éve, az 1985-ben létrehozott Világzenei Intézet (World Music Institute) szervezésében zajlott le az a bizonyos amerikai koncertkörút, ahol a zenészek találkoztak. Esmá Redzepova Macedóniából, a Maharadja együttes Észak-Indiából, Antonio El Pipa és flamencoegyüttese Andalúziából, valamint a két legismertebb romániai roma zenekar, két különféle stílus képviselői: a Taraf de Haidouks és a Fanfare Ciocarlia. A koncepció lényege nyilvánvalóan a roma muzsika sokarcúságának a bemutatása volt. A hosszú turné kezdetén az együttesek külön-külön elhúzódva méregették egymást, aztán, ahogy egyre jobban a szívükbe zárták a másik muzsikáját, a próbákon, majd pihenő időben is utánozni kezdték egymást csipkelődve-tréfálkozva, előbb csak szerepjátékosként, utóbb együttműködő zenész kollégaként, hogy aztán végül közösen adjanak elő egy-egy dalt. A film során külön-külön megismerhettük mindegyik zenei világát: egyik jobb volt, mint a másik, mi mást is lehetne mondani. Közben elszórakozhattunk annak a kultúrsokknak az apró jelzésein is, amelyet a megszokott környezetükből kikerült emberek Amerikában éltek át, olykor szinte gyerekesen élvezve a rájuk zúduló fogyasztási lehetőségeket. Az otthoni világok bemutatásakor érthető módon a szélsőségekkel igyekeztek sokkolni az alkotók, néha önfeledten túlhangsúlyozva a szegénységben élő, de életvidám, tréfálkozni, mulatni mindig kész cigány közhelyes alakját. Igaz, maguk az érintettek sem

húzódottak különösebben attól, hogy megfeleljenek ennek a várakozásnak. Mindamellet néhány elmélyülten őszinte, meghatóan emelkedett pillanatnak is tanúi lehettünk a filmet nézve, például akkor, amikor Esma Redzepova a fiatal éveiről mesél, amikor Antonio El Pipa nagynénje, együttesének énekese a hétköznapijait éli Jerez városában vagy a Taraf de Haidouks idős vezetőjének a halálakor.

Az elmúlt évek során a film valamennyi szereplője járt már Magyarországon. A koncertfelvételek tanúsága szerint a zenéjük az Egyesült Államokban sem volt ismeretlen: teltházas előadások, tomboló ünneplés, forró hangulat. A turné értelme a roma kultúra életteli létezésének, sokszínűségének a tudatosítása volt. Ezt a küldetést a film is magára vállalta és sikeresen teljesítette.

K. T